

Dr hab. Michał Moszyński, prof. UMK
Katedra Ekonomii
Wydział Nauk Ekonomicznych
i Zarządzania
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
ul. Gagarina 13A, 87-100 Toruń

Toruń, 25 lipca 2024

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr Karoliny Trzaski

Uczelnie wyższe a poziom innowacyjności regionu

(na przykładzie województwa podlaskiego)

Napisanej pod kierunkiem

dr hab. Ewy Gruszewskiej, prof. UwB oraz

dr Kingi Karpińskiej (promotor pomocniczy)

Uwagi wstępne

Podstawą przygotowania niniejszej recenzji jest pismo Pani prof. dr hab. Marzanny Poniatożicz, Przewodniczącej Rady Dyscypliny Ekonomia i Finanse z dnia 09 lipca 2024, zawiadamiające o uchwale tejże Rady z dnia 08 lipca 2024 r. o powołaniu mnie na recenzenta rozprawy doktorskiej mgr Karoliny Trzaski pt. „Uczelnie wyższe a poziom innowacyjności regionu (na przykładzie województwa podlaskiego)”, przygotowanej pod kierunkiem Pani promotor, dr hab. Ewy Gruszewskiej, prof. UwB oraz Pani promotor pomocniczej, dr Kingi Karpińskiej, w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse.

W recenzji dokonano oceny najważniejszych aspektów rozprawy, uporządkowanych w kolejnych punktach wraz ze sformułowaniem końcowej konkluzji, zgodnie z wymogami art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2023 r, poz. 742 z późn. zm.).

1. Określenie trafności wyboru i oryginalności problemu badawczego podjętego w rozprawie

Szkolnictwo wyższe stanowi ważną dziedzinę życia społecznego, warunkującą utrzymanie i rozwój kapitału ludzkiego, postęp cywilizacyjny – a przez to jakość i standard życia społeczeństwa. W badaniach coraz częściej analizę różnych wymiarów jakości życia i czynników na nie wpływających podejmuje się na szczeblu regionalnym (mezoekonomicznym), a nie – głównie makroekonomicznym. W naukach ekonomicznych za motor procesów rozwojowych tradycyjnie uważa się szeroko pojętą działalność innowacyjną, która pozwala aktywizować czynniki produkcji, zwiększać efektywność i dynamizować wzrost gospodarczy, zwłaszcza przy wyjściu z tzw. średniego poziomu rozwoju. Biorąc to pod uwagę, za słuszne oceniam podejmowanie problematyki szkolnictwa wyższego w opracowaniach naukowych, jak ma to miejsce w rozprawie mgr Karoliny Trzaski. Skoro uczeni badają świat, to powinni badać również i świat nauki oraz impulsy rozwojowe, jakie ze świata nauki wypływają do bliższego i dalszego otoczenia. Autorka umieściła szkolnictwo wyższe oraz innowacyjność w kontekście regionalnym, biorąc za przykład województwo podlaskie w okresie 2014–2020, co zakreśliło precyzyjnie przedmiot badań i zostało odzwierciedlone w tytule rozprawy. Każdy z tych trzech elementów z osobna stanowi obszar żywego zainteresowania badaczy, jednakże – jak wskazuje Autorka, z którą należy się zgodzić – „istnieje luka w badaniach dotyczących problematyki podmiotowości regionalnych systemów innowacji w zakresie wpływu uczelni na poziom innowacyjności regionów” (s. 8).

2. Ocena poprawności i kompletności celów oraz hipotez badawczych

Sformułowany w rozprawie cel główny (s. 9) określono jako „ocena wpływu uczelni w zakresie wybranych obszarów aktywności, na wzrost poziomu innowacyjności regionu”. Cel ten następnie zdezagregowano na konkretnych osiem celów szczegółowych, obejmujących *de facto* klasyczną wiązkę celów realizowanych w pracach naukowych, tj. celów: teoretycznych, metodologicznych, empirycznych i utylitarnych, przy czym Autorka nie posługuje się tym nazewnictwem.

Zaraz po celach (s. 10) Autorka formułuje hipotezę główną w brzmieniu: „jednostki naukowe (uczelnie) są czynnikiem wzrostu poziomu innowacyjności regionu” oraz dwie hipotezy szczegółowe: H1. *Działalność badawczo-rozwojowa uczelni jest jednym z kluczowych czynników kształtujących środowisko innowacyjne województwa* oraz H2. *Współpraca uczelni i przedsiębiorstw wpływa na poziom innowacyjności województwa*. W tym miejscu lektury nie wiadomo, czy hipoteza główna ma charakter ogólny, czy dotyczy

konkretnie województwa podlaskiego, co sugerują (ale też nie do końca) hipotezy szczegółowe. Sądzę, że warto było to wyraźnie sprecyzować w hipotezach, dodając „województwa podlaskiego”, o czym przekonujemy się na stronie 11, gdzie jest wyraźnie napisane, iż rozdział czwarty koresponduje z hipotezą szczegółową pierwszą, zaś piąty – z drugą.

3. Ocena poprawności struktury rozprawy

Główny tekst rozprawy liczy 220 stron, uwzględniając spis literatury i dodatkowe tabele – 265, zaś bibliografia zawiera 26 stron i 341 pozycji. Konstrukcję rozprawy oceniam za prawidłową i podporządkowaną zamysłowi badawczemu. Składa się ona z pięciu rozdziałów, wstępu, zakończenia oraz niezbędnych spisów i streszczeń. Pierwszy rozdział, mający charakter teoretyczny, dotyczy istoty innowacji i innowacyjności regionu, zawiera przegląd koncepcji regionalnych systemów innowacji i przybliża metody pomiarów innowacyjności na poziomie regionalnym. Rozdział drugi stanowi próbę oceny potencjału innowacyjnego wybranego do badań województwa przy wykorzystaniu różnych wskaźników, również na tle innych województw w Polsce. W rozdziale trzecim podjęto analizę uwarunkowań działalności szkolnictwa wyższego, by następnie zawężyć rozważania do roli uczelni w rozwoju regionu. Rozdział czwarty zawiera szczegółowy opis działalności badawczo-rozwojowej uczelni wyższych województwa podlaskiego, zaś piąty – ich współpracy z przedsiębiorstwami w procesie tworzenia innowacji.

Poszczególne rozdziały, o odpowiedniej kolejności, są proporcjonalne i adekwatne do podejmowanych w nich problemów.

4. Ocena stopnia zaawansowania zawartej w rozprawie wiedzy teoretycznej z zakresu nauk ekonomicznych i nauk pokrewnych

Odwołania do teorii zawiera zwłaszcza rozdział pierwszy, który zbiera wiedzę na temat innowacji i innowacyjności, zwłaszcza w warunkach regionalnych. Autorka ma pełną świadomość, że główne kategorie, którymi operuje są nieostre i rozumiane różnie na gruncie różnych dyscyplin i podejść, dlatego klarownie przyjmuje obrane przez siebie brzmienie definicji innowacji (s. 17), czy regionu (s. 30), co pozwala uniknąć pułapek semantycznych. W mojej opinii sprawnie porusza się w literaturze przedmiotu, syntetyzuje odpowiednie dla realizacji postawionych celów koncepcje, wykorzystuje gęstą, niekiedy dość hermetyczną, siatkę pojęciową i odwołuje się do kluczowych pozycji literatury zagranicznej i krajowej.

Przygotowane autorskie rysunki (np. 1.2, 1.5) ułatwiają odbiór treści i dowodzą gruntownego przemyślenia tematyki.

Pewne odwołania do teorii ekonomii występują również w innych częściach pracy, jak np. w podrozdziale 3.2., gdzie analizuje się koncepcje roli uczelni w rozwoju regionu. Znaczna część teoretyczna dotyczy kwestii pomiaru szerokich i niełatwych do operacjonalizacji kategorii.

5. Ocena metod badawczych

We wstępie znajdujemy bardzo ogólną informację, iż „wykorzystano metodę hipotetyczno-dedukcyjną opisaną przez Karla R. Poppera” (s. 10) i nie ma dalszych informacji ani o przyjętych podstawach teoretycznych rozważań ani o obranych metodach. Tymczasem można było wskazać, że sięgnięto po teorie innowacji i koncepcje systemów innowacji, i dokonano ich krytycznej analizy i rekonstrukcji dla potrzeb badania empirycznego. Dokonano również solidnego przeglądu metod operacjonalizacji i pomiaru kategorii potencjału innowacyjnego regionu i działalności B+R uczelni oraz współpracy uczelni i firm, w tym autorskie analizy celów i efektów realizacji projektów NCBiR (s. 184) czy kwerendy z baz POL-on i RAD-on (s. 213). Warto ten wkład własny wyraźniej uwypuklić.

6. Ocena formalnej strony rozprawy

Praca przygotowana została starannie od strony wizualnej, formatowanie i edycja pozostaje konsekwentna, w tekście nie ma uchybień, które warto podkreślać, ale rolą recenzenta jest wskazanie pewnych niedociągnięć, w tym miejscu ograniczę się do dwóch: błędnej numeracji na s. 39 (zaczyna się od liczby 6), pewnych drobnych literówek (tab. 4.17 „obszar wpływu”, zamiast „wpływu”).

7. Ocena znajomości, doboru, analizy i interpretacji:

a) Wykorzystywanych w rozprawie źródeł literaturowych

Autorka wykorzystuje bogatą i dobrze dobraną literaturę przedmiotu, która zawiera kluczowe pozycje z obszarów poddanych badaniu. Dobrym przykładem jest np. punkt 3.3.1. z opisem narodzin i ewolucji idei *Triple Helix*, która jest następnie wykorzystywana w analizie.

b) Wykorzystywanych w rozprawie źródeł empirycznych

W rozprawie wykorzystuje się różnorodne zbiory wtórnych danych statystycznych, z których każdy dostarcza pewnych wyspecjalizowanych informacji. Celują w tym zwłaszcza rozdziały 2, 4 i 5, w których oceniano kolejno: potencjał innowacyjny województwa, działalność B+R

oraz współpracę uczelni i biznesu. Wydaje się, że sięgnięto po najważniejsze ogólnodostępne źródła i zasadniczo je wyczerpano.

8. Ocena umiejętności poprawnego i przekonującego przedstawienia uzyskanych przez doktoranta wyników

Doktorantka potrafi przedstawić argumenty na poparcie swoich tez, a wywody wspiera wyrażanymi wcześniej w literaturze poglądami. Umiejętność interpretacji wyników udowadnia zwłaszcza w zakończeniu, które – biorąc pod uwagę rozmiar opracowania – mogłoby być nieco bardziej rozbudowane, zwłaszcza w elementach syntetyzujących przeprowadzone rozważania i w części dotyczących rekomendacji dla podmiotów i polityki (na szczeblu makro-, mezo- i mikroekonomicznym). Rekomendacje te są nieco zakamuflowane i niewyeksponowane, a można było rozwinąć wątki z wniosków ze stron 185–187 oraz 214. W tym miejscu można sobie pozwolić na nieco swobody i pokazać pewne konsekwencje analizowanych procesów, perspektywy ich dalszego rozwoju, jak i możliwości oddziaływania na nie przez politykę. Autorka pisze m.in. o konflikcie bodźców rozwoju uniwersytetów i gratyfikacji efektów ich prac (s. 110, 216), co sugeruje błędy na szczeblu ustawowym. Ciekawe, jakie konkretnie propozycje modyfikacji ram instytucjonalnych szkolnictwa wyższego Autorka by zaproponowała, aby zminimalizować owe konflikty i lepiej nakierować uczelnie na wsparcie rozwoju regionu? Po drugie, na ile te problemy wiążą się z zarządzaniem na szczeblu samych uczelni? W tym samym środowisku instytucjonalnym jedne szkoły wyższe radzą sobie lepiej, a inne – gorzej.

Doktorantka zdaje sobie sprawę z ograniczeń w pomiarze wpływu szkolnictwa wyższego na region, co wyraźnie podkreśla na s. 220 (ale i pomiaru w ogóle: s. 83, 110, 130, 176 i in.), jak i z kontekstowości uzyskanych wyników. Oznacza to, że trudno formułować uogólnienia, stąd hipotezy (jak wspomniano powyżej) są wyraźnie zakotwiczone w konkretnym województwie. Jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy jest, według Autorki, brak syntetycznego miernika innowacyjności uczelni. Rodzi to pytanie, czy stanowi to postulat budowy takiego miernika, a jeśli tak, jakie wymiary mógłby zawierać?

W zakończeniu Autorka odwołuje się do hipotezy głównej i dwóch szczegółowych, stwierdzając, że zostały pozytywnie zweryfikowane. We wstępie powołuje się na metodę hipotetyczno-dedukcyjną Poppera. Warto zauważyć, że ten badacz opowiadał się za falsyfikowalnością hipotez, zatem – przekładając to na język nauk społecznych – raczej skromnie uznajemy, że nie ma podstaw do odrzucenia hipotezy, zamiast stwierdzać, że ją potwierdzamy.

9. Wskazanie mocnych stron rozprawy

Rozprawa wykazuje szereg zalet, na które wskazywano powyżej. Zbierzmy je raz jeszcze:

- Trafnie i ciekawie postawiony cel badań i jasno zdefiniowane obszary analizy.
- Udana łączenie różnych zbiorów danych w celu naświetlenia analizowanych kategorii i zjawisk.
- Wykorzystanie rozbudowanej literatury przedmiotu oraz bogatych źródeł wtórnych danych statystycznych, naświetlających badane problemy.
- Znajomość specyfiki badanego regionu, szkolnictwa wyższego, obiektywizm w relacjonowaniu problemów jego funkcjonowania.

Wskazane drobne niedociągnięcia nie rzutują na jednoznacznie pozytywny odbiór rozprawy. Przyjmując, że w ocenie rozpraw na stopień naukowy wyróżnia się najczęściej cztery warstwy: teoretyczną, metodologiczną, empiryczną i utylitarną, pozwolę sobie przyjąć ten kanon jako punkt odniesienia w reasumpcji opinii merytorycznej o przedłożonej rozprawie. W dysertacji można znaleźć wszystkie wskazane warstwy (cele badawcze), choć wypełniono je w różnym stopniu.

10. Konkluzja

Konkludując, stwierdzam, iż przedłożona rozprawa spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim, zgodnie z art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. 2023 poz. 742 z późn. zm.), gdyż w rozprawie zaprezentowano ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie ekonomia i finanse oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, ponadto w sposób oryginalny rozwiązano naukowy problem. Pani magister Karolina Trzaska prawidłowo zdefiniowała założenia swego projektu badawczego, obrała odpowiednie metody badawcze i z powodzeniem zrealizowała swój zamysł. Wykazała kompetencje naukowe pod względem krytycznej analizy dzieł i poglądów formułowanych w literaturze przedmiotu oraz prowadzenia rzetelnych badań naukowych. W związku z tym wnioskuję o dopuszczenie Doktorantki do publicznej obrony i jednocześnie, biorąc pod uwagę wskazane mocne strony rozprawy, składam wniosek o jej wyróżnienie.